

ESTRATTO DALLA

MISCELLANEA

di Archeologia di Storia e di Filologia

DEDICATA

al Prof. A. SALINAS

NEL XL ANNIVERSARIO

DEL SUO INSEGNAMENTO.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΚΕΓΧΡΕΑΙ.

Τοπογραφία τῶν Κεγχρεῶν.

Δέν νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναπτύξωμεν τις ἡ ιστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ ἀξία τῶν Κεγχρεῶν διὰ τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Είναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ λιμένος τούτου ἐξέβη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἀπ' αὐτοῖς μετὰ Πρισκίλλης καὶ τοῦ Ἀκάλα όπερεσσεν εἰς Συρίαν.¹ Ἐν Κεγχρεαῖς ἴδρυσε τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ἐκκλησίαν ὁ μέγας Ἀπόστολος. Ἐν Κεγχρεαῖς συνέγραψεν ὁ Ἀπόστολος τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν, ἣν ἡ διάκονος τῆς ἐκκλησίας ταύτης Φοίβη μετέφερεν εἰς Ρώμην, καὶ περὶ τῆς ῥητᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταίτην γράφων ὁ Παῦλος λέγει. « Συνίστημι δὲ ἵμιν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὓςαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς. Ἰνα αὐτὴν προσδέξαθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἀγίων καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν φῶ ἢ μῶν χρήζῃ πράγματι. καὶ γάρ αὐτῇ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῖς ἔμοι».»²

Ἀπὸ τοῦ λιμένος τῶν Κεγχρεῶν διὰ τοῦ Παύλου εἰηγγελίσθη τὸ πρῶτον τὰ τῆς χάριτος ἡ εἰδωλολάτρις Κόρινθος, καὶ διὰ τῆς διακόνου τῆς ἐκκλησίας τῶν Κεγχρεῶν ἔλαβεν ἡ κοσμοκράτωρ Ρώμη τὴν ἑαυτῆς ἐπιστολήν. Τί ἔτι πλέον θέλομεν;

Ηδη ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ Συνεδρίῳ τῷ Ἀθήνησι συνελθόντι, τῇ 29 Μαρτίου 1905 ἐν ἀπολίτως γενικαῖς γραμμαῖς ἀνεκοινώσαμεν τὰ τῶν Κεγχρεῶν καὶ ἐπεδείχαμεν τὸν τοπογραφικὸν χάρτην τοίτων, ὃν παρακλήσει τῆς χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐντολῇ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐξεπόνησεν ἐπίτροπος ἐκεῖτος ἀποσταλεῖς ὁ μηχανικὸς κ. Κ. Λαμπρόπουλος.

Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἦν μεγάλη ἡ ναυτικὴ κίνησις καὶ ζωή, μεγάλα δὲ συνεσωρεύοντο πλούτη διὰ τὴν ἀφνειὸν Κόρινθον, σήμερον σωρὸς ἔρειπτον καὶ πληθὺς ποικίλων ἐπὶ τε τῆς γῆς καὶ ὑπὸ τὴν θάλασσαν τοῦ λιμένος συντριψμάτων, δεικνῦσι τὸ παρελθόν μεγαλεῖον.

Ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν τοίτη παραθέτομεν.

I). Γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα Κεγχρεῶν - Κορίνθου.³

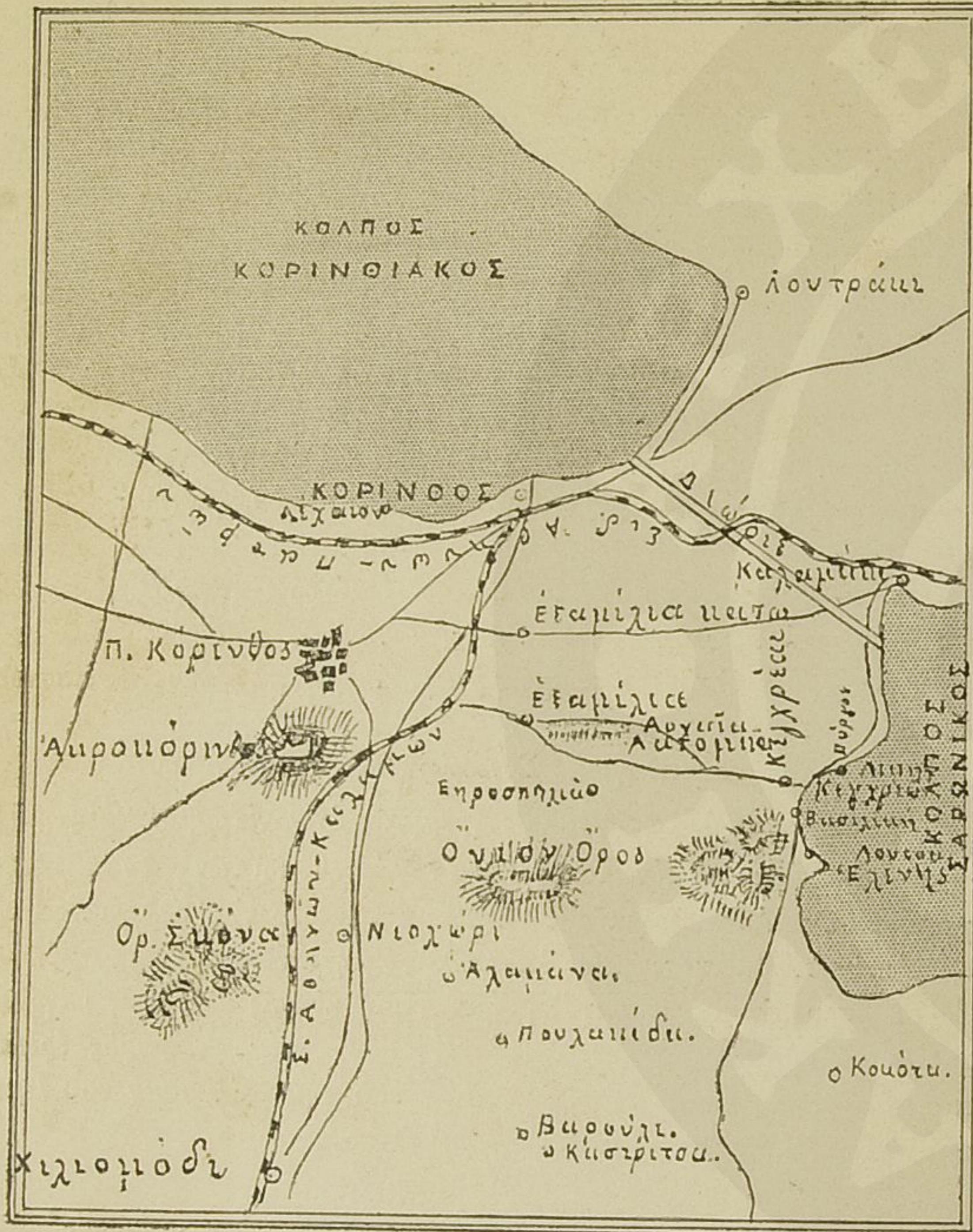
II). Εἰδικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα τοῦ λιμένος τῶν Κεγχρεῶν μετὰ τῶν πέριξ περισωθεισῶν ἀρχαιοτήτων.

¹ Πρόδ. ι^ο 18.

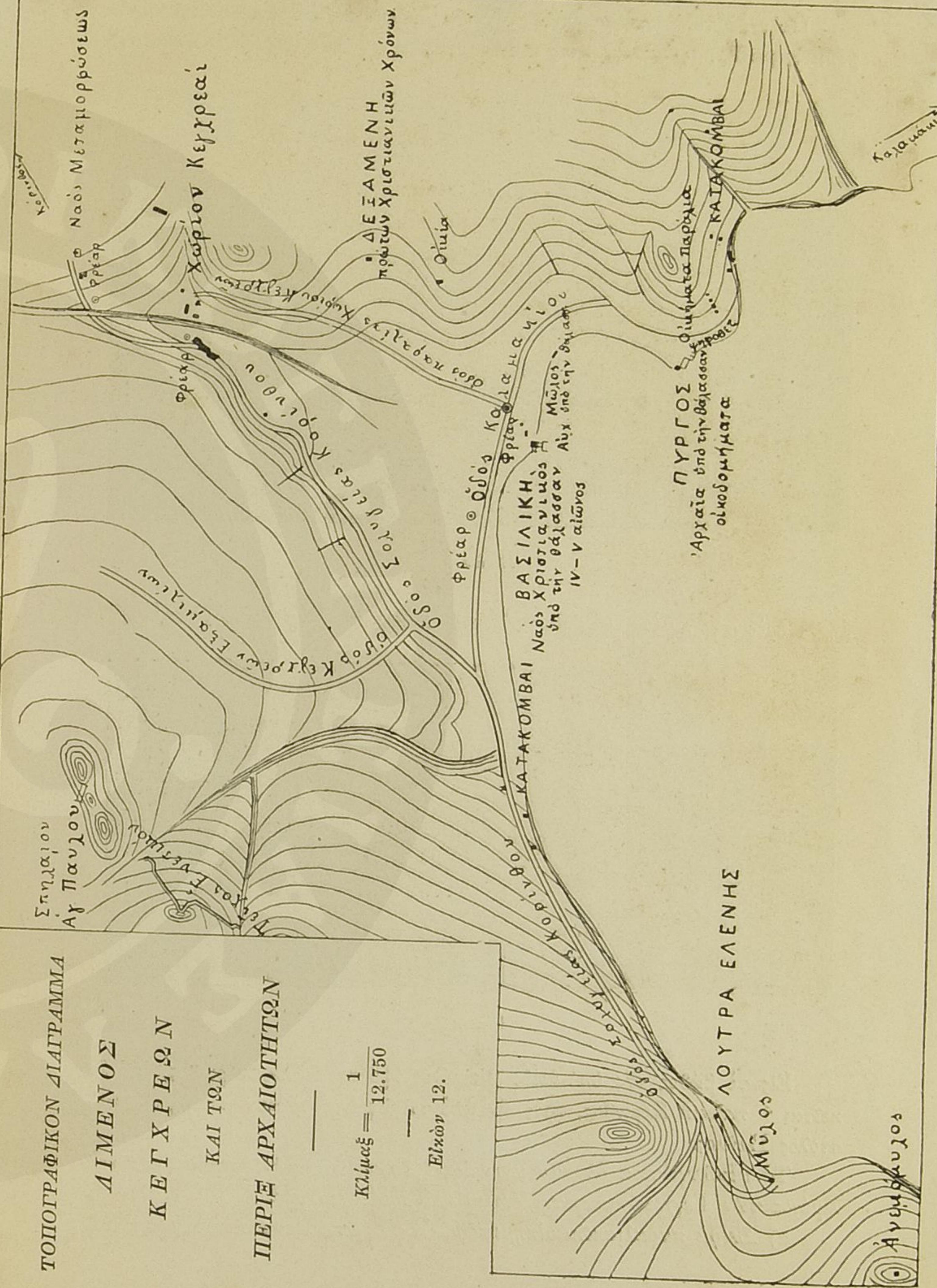
² Ρωμ. ι^ο 1. 2.

³ Ιδὲ τοιοῦτο λόγον ἀξιον ὑπὸ τοῦ Chandler δημοσιευθέν τῷ 1765.

ΓΕΝΙΚΟΝ
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
ΚΕΓΧΡΕΩΝ-ΚΟΡΙΝΘΟΥ.

Εἰκὼν 11.

Εἰκὼν 12.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

ΔΙΓΜΕΝΟΣ

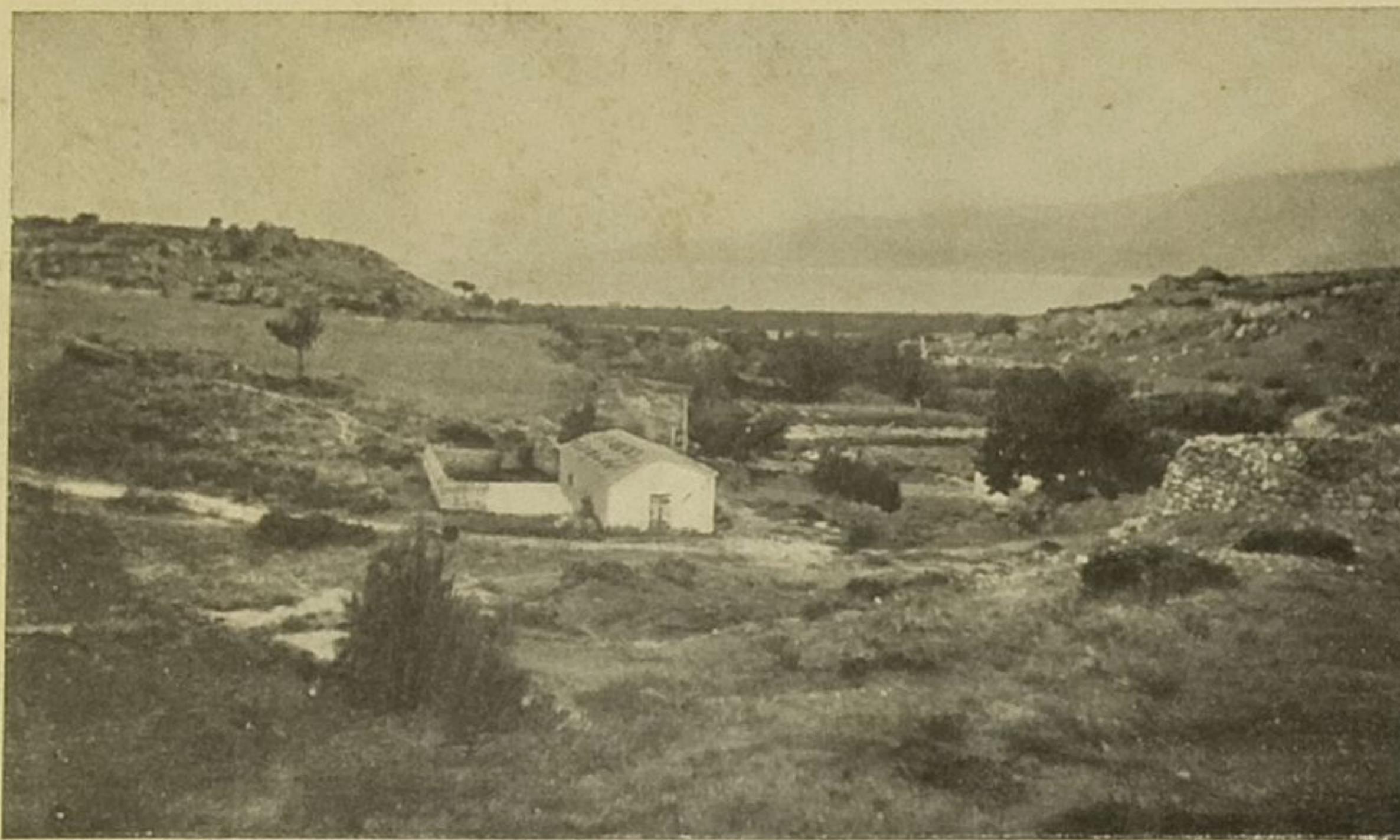
ΚΕΓΧΡΕΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ

ΠΕΡΙΣΣΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

$$\text{Κλίμαξ} = \frac{1}{12,750}$$

Πλὴν δὲ τῶν τοπογραφικῶν τούτων διαγραμμάτων παραθέτομεν δύο γενικὰ φωτογραφικὰ ἀπόψεις τῶν Κεγχρεῶν, τὴν μὲν ὑπὸ ἀριθ. 1 ἀπὸ τῆς

Εἰκὼν 13.

ξηρᾶς πρὸς τὸν λιμένα, τὴν δὲ ὑπὸ ἀριθ. 2 ἀπὸ τοῦ λιμένος πρὸς τὴν ξηράν.

Εἰκὼν 14.

Εἰς τὸ βάθος τῆς ὑπὸ ἀριθ. 2 εἰκόνος ὑψοῦται ἡ Ἀκροκόρινθος, ὑφ' ἣν κεῖται ἡ παλαιὰ Κόρινθος, πρὸς ἣν ἀπὸ τοῦ λιμένος τούτου μετέβη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Τὰ ἀξιολογώτερα δὲ τῶν μνημείων, ἀτιναὶ ἐπὶ τῶν ἔρειπίων καὶ τοῦ λιμένος τῶν Κεγχρεῶν παρετηρήσαμεν καὶ ἀνείρομεν, εἰσί.

α) Σειρὰ παραλιακῶν οἰκημάτων, ὃν τὰ ἔμπροσθεν κατακλύζονται ὑπὸ

τῆς θαλάσσης.¹ Κοθ' ἡμᾶς ταῦτα ἡσαν ἀποθῆκαι καὶ οἰκήματα ἐμπόρων καὶ πανδοχεῖα, εἰς ἀ πόδῳ μετὰ τὸν κατάπλουν ἀνέμενον οἱ πολυπληθεῖς ταξιδιῶται.

Τὴν θέσιν ταύτην παρίστησιν ἡ ὑπὸ ἀριθ. 3 εἰκόνη.

β) πάλλευκα μαρμαροψηφροθετήματα ἐδάφους, ὅπερ πέρουσιν ἐν ἐνὶ τῶν παραλιακῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἀνεύρομεν, ἐφέτος δὲ τῇ 10 Ἰουνίου (1905) ἀνεσκάψαμεν καὶ ἐκαθάρισαμεν.

Τὰ ψηφοθετήματα ταῦτα κεῖνται, ἔνθα ἐν τῇ ὑπὸ ἀριθ. 3 εἰκόνῃ εὑρίσκεται ὁ μόνος καθήμενος ἀνθρώπος, ὁ φέρων σκαπάνην.

Ἐκ τῶν ψηφίδων τούτων κατεθέσαμεν τινὰς ἐν τῷ χριστιανικῷ Μουσείῳ ὑπὸ ἀριθ. 5410.

Εἰκὼν 15.

γ) Άρχαιος ἐλληνικὸς πύργος (ἐσωτερικῶς μηκ. 4,45, πλατ. 3 καὶ πάχος τοίχου 1,80), ὃς ἀναμφιβόλως ἐγκρίμειος πρὸς φρουρὰν καὶ ὀστράλεικην τοῦ λιμένος. Ἐπ' αὐτοῦ βραδίτερον προσετέθη θολωτὴ στέγη (εἰκ. 3).²

δ) πληθὺς ὑπὸ τὴν θάλασσαν οἰκοδομημάτων ἐξ ἀρχαίων ὄγκολίθων

¹ Κατὰ τὰς γεωλογικὰς παρατηρήσεις τοῦ σοφοῦ γεωλόγου καὶ πρόην ὑπονοργοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Φ. Νέγρη ἡ θάλασσα ἀπὸ 2.000 ἑτῶν ἀνέβη περὶ τὰ τρία μέτρα (Extrait des comptes rendus des séances de l'Académie du 1^r Αούγουστος 1904).

² Ἀπὸ τῆς στέγης τούτου ἐφωτογραφήσαμεν τὴν ὑπὸ ἀριθ. 2 ἀποφτιν.

συνισταμένων, ἀτινα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 3 εἰκόνι βλέπουμεν κείμενα ἑγγίτατα τοῖ ἑλληνικοῦ πύργου.

ε) ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κράσπεδα παραλίας ἡ μάλου ὥσπει τῶς τὰ νῦν ἵπο τῆς θαλάσσης κατακλυζόμενα.

Ποσάκις ἀρά γε ἐπὶ τῆς παραλίας ταῖς δὲν περιεπάτησαν ἡ Φοίβη, Τέρτιος ὁ γραφεὶς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Κρίσπος, Γάϊος καὶ Στέφανος, Ἐραστος ὁ οἰκονόμος Κορίνθου καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός;

ζ) Ἑρείπια χριστιανικῆς Βασιλικῆς IV-V αἰώνος, ἡς τὸ ιερὸν βῆμα καὶ ικανὸν μέρος τοῦ ναοῦ κατακλύζεται ὥσπει τῶς τῆς θαλάσσης (εἰκ. 4).

Ἄμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ ναοῦ τοῖ του ἀνεύρομεν καὶ χριστιανικοὶ τάφοις. Ἡ θέσης, ἐφ' ἡς ἐν τῇ εἰκόνι ὑψοῦ ται ἄρχος παρίστησι τὴν ἀριστερὰν γωνίαν τῶν θεμελίων τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰκὼν 16.

Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἀρχαῖα χριστιανικὴ Κοινότης τῶν Κεγχρεῶν ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦτον, στηρίζομένη ἐπὶ συνεχοῦς παραδόσεως ὅτι ἐπὶ τῆς θέσεως ταῦτης ἐπεβιβάσθη ἡ ἀπεβιβάσθη τὸ πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

*Οπισθεν τοῦ ιεροῦ βήματος ἔξακολουθεῖ παρεκτεινομένη μακρὰ σειρὰ οἰκοδομημάτων, ἀτινα ὥσπει τῶς ταῖς θαλάσσης.

ζ) Ἐπὶ τοῦ πυθμένος τοῦ λιμένος, ὃν διὰ λέμφου λεπτομερῶς ἐσπουδάσαμεν, παρετηρήσαμεν ἐδάφη ἐστρωμένα διὰ πλίνθων, ποικίλας οἰκοδομάς, τάφους καὶ ποικίλα ἀντικείμενα πηλίνων ιδίως συντριμμάτων.

η) Οἱ μακρὰν τῆς παραλίας, ἐπὶ τῆς θέσεως, ἡτις σημειοῦται ἐν τῷ εἰδικῷ τοπογραφικῷ διαγράμματι, εἴρηται δεξαμενὴ (μηκ. 2,40, πλ. 2, βαθ. 1,50) ἀρχαῖων χριστιανικῶν χρόνων (εἰκ. 5) ἐν ἡ εἰκονίζεται σταυρὸς

(οἱ μόλις μικρὸν τεμάχιον διεσώθη τοῖ κάτω αὐτοῖ μέρους) περὶ ὃν περιπλέουσιν ιχθῦς, ὑπομινήσκοντες ἡμῖν τοὺς λόγους τοῦ ιεροῦ Αὐγουστίνου «*sed nos pisciculi secundum IXΘΥΝ nostrum Iesum Christum in aqua nascimur.*»¹ Οἱ ιχθῦς οὔτοι ἔφερον χρώματα, ὡν διεσώθησαν ἐλάχιστα ἔγη. Κατ' ἀρχὰς ὑπωπτεύσαμεν μήπως εὑρισκόμεθα πρὸ χριστιανικοῦ βαπτιστηρίου· ἐπιψελέστερον ὅμως ταύτην ἔξετάσαντες, ἐπείσθημεν ὅτι πρόκειται περὶ δεξαμενῆς ἀρχαίου χριστιανοῦ, ὅστις τὴν ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ δεξαμενὴν κατεκόσμησε διὰ τῶν χριστιανικῶν τούτων συμβόλων. Ἡτο ἀρά γε ἐν τῷ τόπῳ τοῖ τῷ ἡ κατοικία Φοίβης τῆς διακόνου ἡ Τέρτιον τοῦ γράψαντος τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν,²

Εἰκὼν 17.

Οἱ ιχθῦς τὴν σιγὴν μόνην αὐτῶν προβάλλουσιν, οὐδεμιᾶς ἐπιγραφῆς ἐκεὶ ὑπαρχούσης.

θ) περὶ τὸν λιμένα καὶ ἐν τοῖς πέριξ ἀνεύρομεν ὑπὸ τὴν γῆν περὶ τὰς δέκα μακρὰς κατακόμβας περιεχούσας περὶ τοὺς 6-10 τάφους.

Εἰς μίαν τούτων τὴν τρός τὰ λουτρὰ τῆς Ἐλένης κειμένην, ὡς εἶπον ἡμῖν, εὐρέθη πλάκη μετὰ σταυροῦ, ἡτις νῦν εὑρηται ἐν τῷ παρὰ τὴν Κόρινθον χωρίῳ Μελίσσιον καὶ ἡν προτιθέμεθα νά σπουδάσωμεν.

ι) Ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ ἑγγύς ὅρους εὑρηται σπήλαιον καλούμενον «τοῦ

¹ De Civit. Dei I. 18.

² Ρωμ. 15, 22.

Αποστόλου Παύλου. Περὶ τὰ μέρη τούτου φύονται ἡμερα φυτὰ κοινῶς «καρναμπίτια» καὶ «γουλιά» καλούμενα. Ταῦτα οἱ ἐκεῖ χωρικοὶ ἀναφέρουσι ἐκ παραδόσεως ὅτι ἔσπειρεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

“Οτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Κεγχρεαῖς ἡ ἀλλαχοῦ δὲν ἔσπειρε φυτὰ τοικῦτα, εἶμενα βέβαιοι. “Οτι ὅμως ἔσπειρε τὸ πρῶτον εἰς τὰ μέρη ταῦτα τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου ἑσμένι ὑπερβέβαιοι.

Λαμπρὰ λαϊκὴ παραδόσις ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦτο ὁ σπορεὺς τοῦ νέου διδάχηματος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰ μέρη ταῦτα. ‘Ο λαὸς δὲν ἔννοει τὴν ἡθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος σποράν. Ταῦτην μετέφερεν εἰς τὴν συγκεκριμένην σποράν τῶν ἡμέρων φυτῶν. Μήπως ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ὠμοιώθη πρὸς σπόρουν; ¹

ια') παρετροχαμεν μαρμαρίνους κίονας ὑπὸ τὴν νεόδημητον οἰκίαν Ιωάννου Μαρκέλλου ² ὑπάρχοντας, οἵτινες, ὡς μοι ἀγέρερον, μετηνέχθησαν ἐκεῖ ἐκ τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν βασιλικῆς.

¹ Ματθ. 17'. 4 κ. ἔξ.

² Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς οἰκίας τούτου ἐπὶ μαρμάρου (0,27 × 0,27) ἀνέγνωμεν τὴν ἀρχαὶ ἐπιγραφὴν ταύτην.

ΦΛΑΒΙΟΝ ΤΡΩΛΑΟΝ
ΦΩΚΑΕΙC ΑΣΕΛΦΩ
ΚΑΙ ΑΠΦΥΔΙ ΒΟΤΚΟΛΛ
ΜΝΕΙΑC ΧΑΡΙΝ
ΗΡΩC ΧΡΗΣΤΕ
ΧΑΙΡΕ

Αὗτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ C. I. G. τοῦ M. Fraenkel τόμ. I. σελ. 34. ἀριθ. 207.
Ἀνεγράφθη δὲ ΦΛΑΒΙΟΙ ΤΡΩΛΑΙ άντι ΦΛΑΒΙΟΝ ΤΡΩΛΑΟΝ.

Καὶ ἐπὶ ἑτέρας οἰκίας τὸν χωρὸν παρὰ τὴν θύραν.

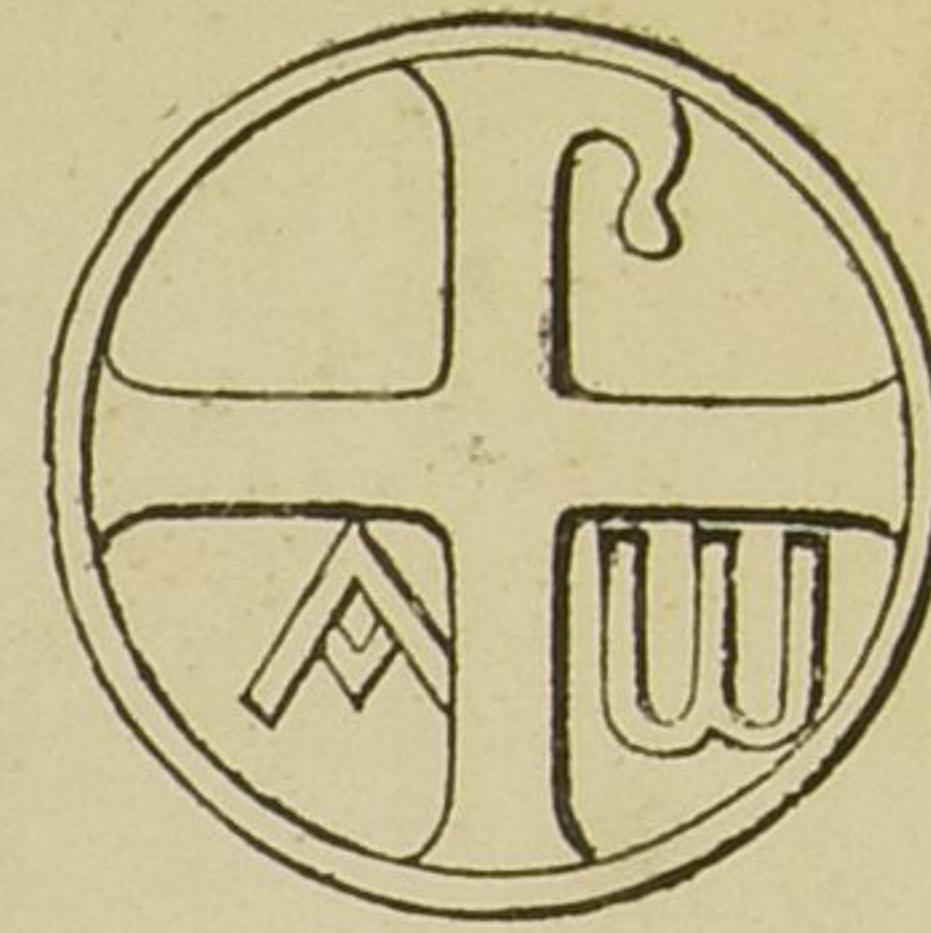
ΙΟΥΝΙΟΣ ΝΕΙΚΟ
ΣΤΡΑΤΟC ΣΑΡΑΛΑΝΟC
ΠΛΑΙC ΠΑΛΑΙΣΤΗC ΑCΙ
ΟΝΕΙΚΗC ΕΤΩΝ ΙΗ

Αὗτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ C. I. G. τοῦ M. Fraenkel τόμ. I. σελ. 34. ἀριθ. 206.
Οὐ μαράν δὲ τοῦ νῦν χωρὸν τῷ Κεγχρεῶν εὑρηται ἀρχαῖον λατομεῖον, ἐφ' οὐ
ἀνέγνωμεν

ΠΡΑΙΤΩΡΙΑ; ΝΟΙ
ΓΝΑΙΟC ΟΠΟ
ΜΠΗΙΟC
ΖΗΝΑСА
ГОРАНО
МНСАСА
IOCΔΙΟN
СΩΔΕΤ; I; Υ

Ἐις τὸν ἑτερον δὲ τῷν βραχιόνων τοῦ λιμένος τὸν ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ εὑρομεν τὰ ιαματικὰ λοντρὰ τῆς Ἐλένης, περὶ δύο ίδιαν μονογραφίαν ἔξεπόνησεν ὁ σοφὸς τοῦ ἡμέρου Πανεπιστημίου καθηγητὴς κ. Χρηστομάτος (Χῆμικη ἀνάλυσις τῆς ιαματικῆς πηγῆς τοῦ παρὰ τὰς Κεγχρεὰς τοῦ Κορίνθου λοντροῦ τῆς Ἐλένης, ὑπὸ A. Χρηστομάτου. 1902. Ἀθῆναι).

ιβ) Εἰς τὸ ἕπερθυρον τοῦ ἐν τῷ ὄραν ἀπέχοντι χωρίῳ τῶν Ἐξαμιλίων ναοῖ τοῖ ἀγίου Δημητρίου ἀνεύρομεν σταυρὸν μετὰ τοῦ ιεροῦ μονογράμματος Α καὶ Ζ τῆς Ἀποκαλύψεως τῶν πρότον εἰρηνικῶν χρόνων τῆς Ἐκκλησίας, ὃς κύπομπινήσκει ἡμῖν τὸν διὰ μονογραμμάτων ὥσπιτος καὶ τοῦ Α καὶ Ζ τῆς Ἀποκαλύψεως κεκοσμημένον σταυρὸν τὸν κεχαραγμένον ἐν ἐπιγραφῇ (Ν.º 104) ἐπὶ πέρου λίθου εἰρισκομένη ἐν τῷ ἔθνικῷ Μουσείῳ τοῦ Παλέρμου μετὰ τοῦ ὀνόματος ΧΡΥΞΙC.

Εἰκὼν 18.

Ο ἐν τῷ νέῳ τοίτῳ χωρίῳ τῶν Ἐξαμιλίων σταυρὸς οὗτος βεβαίως μετενήχθη ἐνταῦθα εἴτε ἐκ τῶν Κεγχρεῶν, εἴτε ἐκ τῶν ἔρειπίων τῶν ἀρχικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου.

Οπερ δὲ καὶ βασιλικὴν αἰγλὴν εἰς τὸν ἄλλως ιστορικώτατον τοῦτον λιμένα τῶν Κεγχρεῶν προσδίδωσιν, ἐστιν ὅτι 38 ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἤτοι τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ τοῦ 1415 μαρτίου 29, ὁ λαβὴν οὗτος ἐδέξατο τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Αἰτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις τῇ 20 ἀπριλίου ἤρξατο ἀνακαθαίρειν καὶ ἀνοικοδομεῖν τὸ Ἐξαμιλίον, ἀναστήσας ἐπ' αὐτοῦ 153 πύργους, ὅτε εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἀνευρέθη καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη: «Φωσ. εκ. φωτος. θεος. αληθηνος. εκ. θεου. αληθηνου. φυλαξη. του. αυτοκρατορα. Ιουστινιανον. και. παντας. τους. εν. Ελλαδι. οικουντας. τους. εν. Θεοφ. ξωντας.»

Η ἐπιγραφὴ αὕτη γεγλυμμένη ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου (μηρ. γῆλ. μετρ. 1. πλ. 0,62) εὑρηται στήμερον ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς Δημαρχίας Κορίνθου, καὶ ἡγίης ἀνέγνωμεν οὕτως.

+ ΦΩC ΕΚ ΦΩTOS ΘΕOCS ΛΑHΘIΝOC
ΕK ΘEΟY ΛAΗΘIΝOY
ΦΥLΑZΗ TON AYTOKRATOPA
ΙΟΥCTINIANON KAI TON
ΠΙCTON AYTOY ΔΟΥLON
ΒIKTΩPINO NAMA TOIC
ΟΙKOYOCΕIN EN ΕLAADI
TOYC K[ATA] ΘEΩN
ΖΩNTAC +

¹ Περὶ τῆς ἀφίξεως ταύτης τοῦ αἰτοκράτορος Μαρονῆλ τοῦ Παλαιολόγου, τῆς ἀνευρέσεως τῶν πύργων καὶ τῆς εὑρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἰδε Χρονικὸν Πασχάλιον, πατρολ. edit. Migne, τόμ. 92 Ducangii ποταε σελ. 170 καὶ Χρονικὸν Πασχάλιον edit. Bonnae τόμ. II. ποταε σελ. 254 καὶ Δούκα edit. Bonnae τόμ. 21 σελ. 102 καὶ ἐν

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

"Οτι δέ μέγας χριστιανὸς κόσμος ὑπὸ τὴν γῆν τῶν Κεγχρεῶν ὑπνώττει περὶ τούτον οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν.

'Εναπόκειται ἡδη εἰς τὴν σκαπάνην χριστιανοῦ ἀρχαιολόγου ὅπως ἀνερευνήσῃ καὶ ἔξετασῃ τὰ ἐκτεταμένα ταῦτα ἐρείπια τῶν Κεγχρεῶν, ἐνθα ἔλαβεν ἕπαρξιν μία τῶν πρώτων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀποστολικῆς Ἀρχαιότητος.

τοῖς σχολίοις τοῦ αὐτοῦ τόμου σελ. 575. Τὴν ἀγωτέρῳ ἐπιγραφὴν « φῶς ἐκ φωτὸς... » ἰδὲ καὶ C.I.G. τόμ. IV. n. 8640. ἔρθα ἀναγνώσκεται ΤΟΤC EN ΘΕΩ ΖΩΝΤΑC. Παρά Γ. Φραντζῆ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῇ λέγει « καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι οἰκοδότας, τοὺς ἐν θεοῦ ὁδούς » (ed. Bonnac σελ. 107). Ἐδημοσεύθη δὲ καὶ Monceaux, Gazette archéol. 9. 1884. 277. Σκιᾶς, Ἐφημερ. ἀρχαιολ. 1893. σελ. 123. σελ. 13. Οὗτοι λέγει καὶ ἐπιγραφὴ τις εἰρισκομένη ἐν τῷ ἐν Verona ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ, ἥτις ἔργεται « ὁ Αγ[ία] Μαρία Θεοτόκε... » καὶ λέγει « EN KOPINΘΩ ΚΘΕΩΝΤΖΩΝΤΑC †.

¹Ἐν Ἀθήναις.

Γεώργιος Λαμπάκης.

